

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра китайської філології

Курсова робота з китайської філології

на тему:

ВІДОБРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ "ЧАС" В МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ
КИТАЙЦІВ

Студентки групи Пкит10-20

факультету східної і слов'янської філології

денної форми здобуття освіти

Освітньої програми: Китайська мова і література

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.06 Східні мови та

літератури (переклад включно),

перша – китайська

Бойко Яна Віталіївна

Науковий керівник:

Самаркіна Альона Олександрівна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. МОВНА КАРТИНА СВІТУ КИТАЙЦІВ ТА КОНЦЕПТ ЧАСУ: АНАЛІЗ СКЛАДОВИХ ТА РОЛІ У МОВНІЙ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ СВІТУ.....	5
1.1 Мовна картина світу китайців та її складові	5
1.2 Поняття концепту час та його роль у мовній картині світу.....	15
Висновки до розділу 1	20
РОЗДІЛ 2. ВІДОБРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ ЧАС В МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ КИТАЙЦІВ.....	21
2.1 Відображення концепту час в китайських текстах.....	21
2.2 Концепт час у китайських та українських прислів'ях.....	26
Висновки до розділу 2.....	30
ВИСНОВКИ	31
АНОТАЦІЯ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	34

ВСТУП

Курсова робота присвячена вивченню мовної картини світу китайців та концепту "час".

Сучасна китайська лінгвістика продовжує досліджувати проблему вивчення мовної картини світу китайців та їхнього концепту "час". Серед тих, хто вивчав цю та дотичну до неї теми у китайській мові: Ван Лі, Лі Цзіньсі, Фан Юйцін.

Актуальність теми роботи полягає в тому, щоб розкрити мовну картину світу китайців та концепт "час", оскільки вивчення мовної картини світу різних культур допомагає розкрити особливості сприйняття світу та культурного контексту. Розуміння ролі концепту "час" у мові та культурі китайців може привести до глибшого розуміння їхніх цінностей, поглядів на життя та комунікаційних звичаїв.

Метою роботи є дослідження мовної картини світу китайців та ролі концепту "час" у її формуванні. Робота спрямована на вивчення структури мовної картини світу, аналіз складових елементів, а також вивчення способів вираження концепту "час" у китайській мові та його порівняння з українською мовою.

Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- Вивчити мовну картину світу китайців, аналізувати її складові елементи та особливості.
- Розглянути поняття концепту "час" у контексті китайської мови та його роль у мовній картині світу.
- Дослідити способи вираження концепту "час" у китайських текстах та аналізувати їх контекстуальне вживання.
- Порівняти використання концепту "час" у китайських та українських прислів'ях для виявлення спільних та відмінних особливостей сприйняття та використання концепту "час" у двох культурах.

Об'єктом дослідження є мовна картина світу китайців та концепт "час".

Предметом дослідження є вивчення структури мовної картини світу китайців та роль концепту "час" у цій картині. А також аналіз способів вираження концепту "час" у китайській мові, включаючи текстові матеріали, та порівняння з використанням цього концепту в українських прислів'ях.

Фактичний матеріал роботи становлять теоритичні матеріали на тему концепту "час", наукові роботи та дослідження з тематикою дотичною до досліджуваної.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їхнього застосування під час укладання методичних матеріалів до навчальних дисциплін: "Китайська мова", "Стилістика китайської мови", "Теоретична граматики китайської мови", "Лексикологія китайської мови".

Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, анотації та списку використаної літератури. Загальний обсяг роботи - 36 сторінки.

РОЗДІЛ 1. МОВНА КАРТИНА СВІТУ КИТАЙЦІВ ТА КОНЦЕПТ ЧАСУ: АНАЛІЗ СКЛАДОВИХ ТА РОЛІ У МОВНІЙ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ СВІТУ.

1.1 Мовна картина світу китайців та її складові

Кожна мова по-своєму членує світ, тобто має свій спосіб його концептуалізації. Звідси випливає висновок, що кожна мова має особливу картину світу, і мовна особистість зобов'язана організовувати зміст висловлювання відповідно до цієї картини. У цьому виявляється специфічно людське сприйняття світу, зафіксоване в мові. Мова є найважливішим способом формування та існування знань людини про світ. Відображаючи в процесі діяльності об'єктивний світ, людина фіксує в слові результати пізнання, формуючи так звану мовну картину світу.

Термін "*Мовна картина світу*" — це не більш ніж метафора, бо в реальності специфічні особливості національної мови, в яких зафіксовано унікальний суспільно-історичний досвід певної національної спільноти людей, створюють для носіїв цієї мови не якусь іншу, неповторну картину світу, відмінну від тієї, що існує об'єктивно, а лише специфічне забарвлення цього світу, обумовлене національною значущістю предметів, явищ, процесів, вибірковим ставленням до них, що породжується специфікою діяльності, способу життя та національної культури, а також специфікою життя людей. Для оволодіння концептуальною та мовною картинами світу, притаманними даному етносу, необхідно вивчати лексико-фразеологічний устрій мови через призму його породження природним середовищем, матеріальною культурою та зв'язками, які об'єктивно існують між об'єктами та явищами матеріального світу, а також компонентами повсякденної свідомості (Arnaldo Momigliano, 1950, с.15).

Під мовною картиною світу ми можемо розуміти як виражену за допомогою різноманітних мовних засобів, системно-упорядковану, соціально значущу модель знаків, що містить інформацію про навколишній світ (Qingjia

Edward Wang, 1995, С.69). Функція мовної картини світу — фіксувати в національній мовній свідомості національний спосіб бачення світу і передавати його від покоління до покоління.

Рідна мова створює підґрунтя для спілкування у вигляді вироблення подібного у всіх носіїв способу мислення. Уявлення, що входять у картину світу, входять у значення слів у неявному вигляді. Людина, користуючись словами, що містять неявні смисли, сама того не помічаючи, приймає і укладений у них погляд на світ. При цьому ті смислові компоненти, які входять у значення слів і виразів у формі безпосередніх тверджень і становлять їхнє смислове ядро, можуть бути (і нерідко бувають) свідомо оскаржені носіями мови. Ці компоненти є вже компонентами не національної мовної картини світу, а індивідуальної. Проблема вивчення мовної картини світу тісно пов'язана з проблемою концептуальної картини світу, яка відображає специфіку людського буття, взаємовідносини її зі світом, умови її існування. Мовна картина світу експлікує різні картини світу людини і відображає загальну картину світу. Людська діяльність, що включає як складову частину і символічний, тобто культурний, всесвіт, одночасно і універсальна, і національно-специфічна. Ці її властивості визначають як своєрідність мовної картини світу, так і її універсальність. Універсальність визначається психофізичними особливостями людини, спільністю, схожістю мотивів і проявів її життєдіяльності, а також тотожністю процесів мислення. Серед універсальних особливостей мовної картини світу можна виокремити, закріплення за певним органом ролі зберігача емоцій. Так, у китайській традиційній медицині печінку вважають осередком гніву, злості, похоті (Chang Kwang-chih, 1986, с.8)

Специфіка мовної картини світу може проявлятися кількома способами:

1) у словах, що позначають національно-специфічні концепти, відсутні в інших мовах. Ці концепти позначають національно-специфічні реалії побутування народу.

2) у словах, що позначають неспецифічні концепти, які мають специфічні прототипи (наприклад, концепт "подушка": для українців - м'яке, квадратне пристосування для сну, набите пташиним пір'ям і пером, а для китайців - вузьке і довге пристосування для сну, набите крупою; "прилад для їжі" в українців - це ложка, для китайців - палички);

3) у національно-специфічних логогенах, представлених національно-специфічною лексикою, що позначає абстрактні поняття. Сюди належать конфуціанські поняття "Ас" - ритуалу, даоське "дао" - шлях тощо.

Своєрідність мовної картини світу також може проявлятися в різному ступені конкретизації (наприклад, українці сприймають "палець", а англійці розрізняють "finger" - палець руки, окрім великого, "toe" - палець ноги; українці розуміють слово "нога" як ногу загалом, так і окремі її частини, а китайці поділяють ногу на "腿 tuī" - стегно та "脚 jiǎo" - ступня), а також у розбіжності кордонів між концептами. Наприклад, різний зміст в українській і китайській культурах має концепт "спілкування з людьми". Китайські люди говорять і слухають з посмішкою на обличчі, висловлюючи в такий спосіб ввічливість і повагу до адресата, ми ж вважаємо таку поведінку лицемірством. У нас тактовність нерідко асоціюється з терпінням, а в Китаї *"є люди, що володіють неабияким талантом так тебе виляти, що ти й не зрозумієш цього, або залишити тебе в дурнях так, що ти навіть вважатимеш це люб'язністю з їхнього боку. Це є мистецтво, і ввічливість - це теж мистецтво. Східні люди володіють цим мистецтвом, завдяки якому можна зменшити кількість міжособистісних конфліктів і збільшити кількість дружніх стосунків"* (Wing-tsit Chan, 1963, с.3).

Різняться й організація простору: в українців він організований по вертикалі (висока трава, високий, як жердина), а в східних культурах - по горизонталі (довгий, як річка). Такі колосальні відмінності між культурами Сходу та Заходу зумовлено особливостями географічного положення, тривалою самоізоляцією Китаю, Японії, Кореї та Монголії, а також впливом культурно-психологічних традицій конфуціанства, даосизму та буддизму.

Мислителі Сходу, створюючи свої філософські системи, використовували не раціональний спосіб пізнання, що став основою для західної науки, а містичний, який можна назвати "вкрай інтуїтивним". В основі пізнавального процесу лежить самотійність, тому що східні містики вважають, що вища реальність не може бути об'єктом рефлексії або знання, що передається. Вона не може адекватно бути описана словами, оскільки лежить поза областю почуттів та інтелекту, з якої походять наші слова і поняття. Тому вчитель не нав'язує учневі своє світосприйняття - він лише готує свідомість до раптового безпонятійного сприйняття реальності. Основною технікою тут є медитація, і як один із видів медитації - мистецтво, зокрема й китайська каліграфія, оскільки правила китайської каліграфії вимагають вільного, спонтанного руху кисті (Benjamin Schwartz, 1985, С. 350).

Складність інтерпретації та вивчення китайської картини світу зумовлена також низкою особливостей китайської мови: транспозиція слів у реченні (коли те саме слово може виступати різними частинами мови), відсутність багатьох граматичних категорій (наприклад, системи відмінків), а також те, що "слово в китайській мові зовсім не абстрактний знак, відповідний до чітко окресленого поняття, скоріше це звуковий символ, багатий на підтексти та натяки, здатний викликати у свідомості нерозчленований комплекс барвистих картин та емоцій" (Капра, 1982, с.65).

Відповідно, ієрогліф являє собою теж не абстрактний знак, а органічний образ, що зберігав увесь набір образотворчих структур і алегоричні можливості слова. Це дає змогу дуже стисло і лаконічно відобразити в мові дуже глибоку думку.

Будь-яка мова тісно пов'язана з середовищем, у якому вона розвивається. Без мовної комунікації неможливе пізнавальне, комунікативне, практичне. Розвиток таких наук, як когнітивна лінгвістика, психолінгвістика, етнолінгвістика, соціолінгвістика, доводить, що мова є соціальним явищем. Мова не є спадковою і не є вродженою в біологічній природі людини. Адже дитина користується мовою оточення, не обов'язково

мовою батьків. А в умовах ізоляції від суспільства діти взагалі не розмовляють. Мова виникла в суспільстві, обслуговує суспільство і неможлива поза суспільством, так само як і суспільство неможливе без мови. Мова як суспільне явище має такі характеристики:

1) вона існуватиме доти, доки існуватиме суспільство. Адже такі соціальні явища, як сім'я, держава, класи, гроші, наука, релігія, право існували завжди, а мова існує стільки, скільки існує саме суспільство;

2) вона обслуговує всі сфери людської діяльності, вона невіддільна від усіх явищами суспільного життя: наукою, працею, освітою тощо

3) вона відображає суспільну свідомість: ідеологію, політику, право, мораль, науку, мистецтво, релігію тощо (Мурашевич, 2013).

Мова як суспільне явище на кожному етапі свого розвитку виступає як конкретно-історична соціальна норма. Ступінь нормативності усного мовлення є необхідною умовою комунікативного акту. Мовна норма існує в кожній групі, оскільки скрізь існує мовна норма, зразок, і вона є обов'язковою для всіх членів групи. Однак такі норми можуть не збігатися з письмовими нормами.

Більше того, в межах однієї мови іноді можуть існувати різні елементи мовної норми. Наприклад, у Китаї існують відмінності в путунхуа залежно від регіону країни. У багатьох провінціях замість "对不起" ("мені шкода") використовують "不好意思" (дослівно перекладається як "соромитися"). Іноді один і той самий вираз має різні значення в різних частинах Китаю. Прикладом є вираз "你怎么样?", який на півдні Китаю розуміють як "Як справи?" тоді як у Гонконзі це означатиме "Чи всі вдома?". Відмінності в мовній нормі зумовлені не часом, а соціальними умовами та стереотипами. Також можуть існувати відмінності між письмовою нормою та реальним вживанням мови, що залежать від багатьох соціальних та лінгвістичних чинників (рівень розвитку писемності, соціальна структура суспільства, особливості мовної

ситуації тощо). Соціальні зміни відображаються в мові наступними способами:

1. Мова відображає особливості соціальної організації суспільства. Стан мови залежить від характеру економічних формацій і форми держави. Наприклад, у Китаї за часів панування феодалізму країна була поділена на царства і існувало багато різних діалектів, які звучали по-різному. Сьогодні спільний ринок вимагає єдиної мови держави. Все це призвело до нівелювання діалектів і появи загальнодержавної мови (путунхуа).

2. Суспільство диференційоване за класами, статками, майновим та професійним статусом. Це впливає на класове використання мови, функціонування професійних субмов, жаргонів та аргю. Функціональні стилі мови також є проявом соціальної диференціації.

3. Мова відображає відмінності в рівні економічного розвитку. Наприклад, національна або державна мова зазвичай базується на діалекті тієї території, яка є найбільш культурно та економічно розвиненою. Прикладом може слугувати історична ситуація в Китаї, де в різні часи економічні та комерційні центри (столиці) розташовувалися в різних частинах країни. В результаті домінуючим став той діалект, який переважав, до якого перемістилася столиця.

4. У мові існують надбудовні явища. Наприклад, з приходом буддизму в Китай мова увібрала в себе багато слів і понять, пов'язаних з індійською філософією. Наприклад, багато евфемізмів для слова "померти" (死) було створено на основі буддистських вірувань: 仙去 ("піти до святих"), 升仙 ("досягти святості"), 仙游 ("шлях до святих").

5. Мова відображає розвиток культури суспільства. Розвиток культури пов'язаний зі збагаченням словникового запасу, розширенням сфери використання писемності та її стилістичною диференціацією. Впровадження писемності та поширення перекладів може навіть призвести до змін у структурі мови. Як довели лінгвісти, складнопідрядні речення набули

поширення лише з появою і поширенням писемності (Liu Zongyuan, Liu Hedong Ji, 1974, С. 43).

Мова і культура нерозривно пов'язані між собою, а це означає, що культурні процеси впливають на мову, а мова впливає на культуру. Відмінності в мовах, зумовлені специфікою культури, відображаються в: різній лексиці та фразеології; відмінностях у лексичному фоні слів з однаковим денотативним значенням (різні відтінки конотацій); різному значенні слів, що належать до різних культурних спільнот; різному значенні слів, що належать до різних мов (Kanaya Osamu, 1992, с.607).

На різницю в мовах також впливають різні світогляди. Світогляд 世界图像 — це структурована цілісність, що відображає життєві позиції, дії, переконання, ідеали, принципи пізнання та духовні орієнтири людей. Картина світу розкривається крізь призму системи образів і зв'язків між ними, які є наочними уявленнями про світ і місце людини в ньому, інформацією про стосунки людини з природою і суспільством. Когнітивна лінгвістика вивчає різні образи світу крізь призму мови. Когнітивна лінгвістика 认知言语学 - розділ мовознавства, що вивчає мову як засіб набуття, зберігання, обробки та використання знань і має на меті дослідити способи, якими мова концептуалізує та категоризує світ реальності. Когнітивна лінгвістика вивчає зв'язок між мовою та мисленням, а також механізми пізнання та структуру людської свідомості через мовні явища (Sima Qian, 1979, с.302).

Мовна картина світу 语言世界图像 — це репрезентація об'єктів, явищ, фактів, ситуацій дійсності, ціннісних орієнтацій, життєвих стратегій і поведінкових сценаріїв у мовних ознаках, категоріях, мовленнєвих явищах, що є семіотичним результатом концептуальної репрезентації дійсності в етнічній свідомості (Селіванова, 2010) . Мовна картина світу - це спосіб відображення дійсності у свідомості людини, який полягає у сприйнятті цієї дійсності крізь призму мовних і культурно-національних особливостей, притаманних певному мовному колективу, інтерпретації навколишній світ відповідно до

національних концептуальних і структурних канонів. У мовній свідомості носія певної мови існує спосіб бачення світу, який може збігатися або не збігатися зі способом бачення світу носія іншої мови. Процес пізнавальної діяльності людини, який полягає в осмисленні та впорядкуванні результатів внутрішньої рефлексії людського досвіду та уявлень про предмети, явища дійсності та їхні властивості, називається концептуалізацією 概念化 (Селіванова, 2008). Концептуалізація є ключовим поняттям когнітивної лінгвістики, оскільки фіксація концепту за мовною ознакою є основою для формування семантичного простору мови. Збереження та передача концептуальної системи здійснюється переважно через вербалізацію концептів. Концептуалізація сприяє формуванню концептуальної системи, складовими якої є концепти.

Концепт 概念 — це поняття, яке виникає в процесі пізнавальної діяльності людини, відображаючи та узагальнюючи людський досвід. людини. Концепт - це, з одного боку, ідеальний образ, точніше, праобраз, який втілює культурно зумовлені уявлення мовця про світ, а з іншого - має конкретне найменування в мові. Наука, яка досліджує й описує концепти та мовні засоби їхньої репрезентації, називається лінгвістичною концептологією 语言概念学.

Розрізняється концепт-мінімум і концепт-максимум. Концепт-мінімум — це неповне знання значення слова (факт, який мовець знає, але не все, що з ним пов'язано; у повсякденному житті він для нього не важливий, він з ним ніколи не стикався). Концепт-максимум включає всебічне (повне) знання значення слова (відомий факт у всіх аспектах), у тому числі енциклопедичну інформацію, експертне знання факту (Qian Mu, Shixue Daoyan, 1970, с.32-33). Наприклад, для жителя України концепт "вишиванка" є концептом-максимум, а концепт "китайське віяло" - концептом-мінімум (мовець не знає, як виглядає китайське віяло, яка його історія та приналежність до мистецтва тощо) .

Належність до певної етнічної групи також означає формування власного етнічного образу. Етнічний образ 民族形象 — це форма стислого

опису, що виділяє одну типову характеристику і ґрунтується на чуттєвому сприйнятті представників інших етносів (Zhang Xuecheng, 1994, с.470). Кожна нація може бути описана за допомогою стереотипу. Стереотип проявляється в тому, як представники одного етносу сприймають світ. Іноді певна етнічна група визначає себе характерно, виділяючи ту чи іншу особливість бачення світу, але найчастіше етнічні групи отримують від інших етнічних груп назви, які іноді принизливі та негативні. Такими етнічними упередженнями є негативне ставлення до представників етнічних меншин. меншин, державна політика расової дискримінації, ієрархічні відносини в суспільстві, історичні події, релігійні та культурні особливості. Такі етнофобії мотивовані стереотипами про національну кухню, колір шкіри, риси обличчя, манеру поведінки тощо. Наприклад, слов'яни називають азіатів вузьколобими, італійців - макаронниками, а в Японії китайців - часничниками. У свідомості кожного етносу існує значний обсяг інформації, що містить символи етнічної культури, а деякі явища можуть виступати як культурно значущі символи. Символ 象征 (від грец. σύμβολον - характерна риса, умовний знак) — це естетично канонізована, культурно значуща концептуальна структура. Символ виражає загальну ідею, уособлює цілу ситуацію, належить до сфери базових знань, до культурної компетенції. Символ - це багатозначний предметний образ, який поєднує в собі різні плани відтворення дійсності, має власний предметний образ і глибинний зміст, який вказує на щось інше (ідею, предмет, явище), що безпосередньо не входить до образу. Символ — це завжди певною мірою атрибут, розрахований на взаєморозуміння його таємної, нерозкритої і невиявленої сутності. Значення символу не може бути розшифроване простим зусиллям розуму, воно існує в колективній свідомості певної колективної групи чи етносу в готовому вигляді. (Zhu Xi, с.531).Символ є засобом освоєння світу чуттєвого досвіду, художнього вираження, освоєння світу (James Legge, 1983, с.289-290).

Наведемо приклади деяких традиційних символів та їхніх значень у китайській мові:

- П'ятиколірні хмари (彩云) - радість, щастя;
- дикі гуси (雁) - звістка, новина, лист
- мавпячий крик (猿生) - туга, смуток;
- весна (春天) - молодість
- осінь (秋天) - старіння;
- квітка лотоса (莲花, 荷花) - чистота душі, чистота, що виростає з бруду;
- журавель (鹤) - довголіття;
- верба (柳树) - розлука;
- персик, груша, гранат (桃, 梨, 石榴) - молодість, краса молодості;
- сосна, бамбук, слива (松, 竹, 梅) - твердість, стійкість;
- Шовкова нитка (绸丝) - туга перед розлукою;
- сосна, бамбук і кипарис (松, 竹, 柏) - вічна дружба;
- кажан, фенікс (蝙蝠, 凤凰) - удача;
- метелик (蝴蝶) - кохання.

1.2 Поняття концепту час та його роль у мовній картині світу

Поняття культури охоплює широке коло соціальних явищ, таких як специфічний спосіб життя, традиції та сфери діяльності різних етносів, форми і продукти духовної діяльності, дотримання прийнятого в суспільстві ідеалу поведінки тощо. Залежно від підходу зміст терміну "культура" варіюється від крайньої опозиції "культура-природа" до більш вузької, коли під "культурою" розуміють певний тип соціальної організації (що протиставляється "варварству") або певний етап суспільного розвитку (що протиставляється "цивілізації" в термінології О. Шпенглера) тощо. Культура сама по собі є складним феноменом, що включає в себе різні аспекти: від повсякденного до науково-технічного, від нормативно-приписного до творчо-образного.

Для нашого дослідження доцільно розуміти культуру як середовище, в якому зосереджені виховання, навчання і вся життєдіяльність людини. Мова з усіма її властивостями - писемністю, фонетикою, граматичною будовою тощо - розумітиметься як частина культури і розглядатиметься як один із чинників середовища її носіїв, що чинить, поряд з іншими чинниками, вибірковий тиск на індивідів. Мовна картина світу розумітиметься як способи концептуалізації різних явищ дійсності мовними засобами. Сприйняття та його різні аспекти будуть розглядатися з когнітивної точки зору: зорове, слухове тощо; перцептивні стратегії сприйняття образів (цілісне, аналітичне); окремі аспекти сприйняття (сприйняття форми, ментальні репрезентації тощо).

Поняття "час" є складним феноменом, який відображає багато різноманітних аспектів життя людини та суспільства, оскільки пов'язаний з самооцінкою, регуляцією поведінки і діяльності, як індивідуальної, так і групової. Сучасні проблеми міжнародних відносин вимагають досліджень у сфері міжкультурного взаєморозуміння, одним з яких є вивчення ментальних образів і поведінкових стратегій, пов'язаних з категорією часу.

У китайській культурі сприйняття часу поєднує в собі лінійні та циклічні витоки, поєднані з міфологічними та філософськими уявленнями про

розвиток буття у вигляді спіралі. Ці ідеї були проаналізовані у книзі "Походження дао". "У своєму спонтанному зростанні Всесвіт диференціюється за п'ятичленим принципом не тільки по горизонталі, але й по вертикалі на п'ять рівнів. Таким чином, у своєму генезисі всесвіт розгортається у спіраль" (Huang Chun-chieh, 1999, с.55).

Як одну з ілюстрацій цих ідей наведено уривок з давнього даоського тексту "Хуайнаньцзи":

"Дерево народжує Землю, Земля народжує Воду, Вода народжує Вогонь, Вогонь народжує Метал, Метал народжує Дерево. Дерево зміцнюється, Вода вичерпується, Вогонь народжується, Метал у підземеллі, Земля вмирає. Вогонь міцніє, Дерево старіє, Земля народжується, Вода в темниці, Метал вмирає. Земля міцніє, Вогонь старіє, Народжується метал, Дерево у в'язниці, Вода вмирає. Метал міцніє, Земля старіє, Вода народжується, Вогонь у в'язниці, Дерево вмирає. Вода стає сильною, Метал старіє, Дерево народжується, Земля у в'язниці. Вогонь вмирає. Тому за допомогою води приводять у гармонію землю, за допомогою землі приводять у гармонію вогонь, за допомогою вогню перетворюють метал, за допомогою металу обробляють дерево, дерево знову повертається в землю" (Філософи з Хуайнані, 2004, с.81-82).

Ідеї взаємної трансформації першоелементів (базових станів) є не лише давньою абстрактною філософією, але й мають безпосередній вплив на різноманітні повсякденні практики. Наприклад, у китайських бойових та оздоровчих мистецтвах кожна стихія асоціюється з певним типом ударів, захистів та інших рухів. Тому мільйони практиків цих мистецтв щодня повторюють певні послідовності рухів, а не якусь іншу послідовність. Більш того, в повсякденному житті кожна зі стихій асоціюється з певним смаком, а це означає, що уявлення про циклічність дії стихій не могли не знайти відображення в китайських кулінарних рецептах і правилах поєднання продуктів за столом.

Лексика китайської мови також відображає як циклічне, так і лінійне уявлення про час. Модель часу в китайській мовній картині світу детально проаналізував Тан Аошуан. У чому ж полягає головна особливість китайського сприйняття часу. Унікально китайське сприйняття світу "не створюється подумки, воно не є плодом проекції ідеальних уявлень на дійсність, а виникає спонтанно з реального переживання одиничної і неповторної події, контакту духу і навколишнього світу, який не вкладається ні в які абстрактні формули. Провідним принципом китайської культури є "гармонія з моментом", що означає "безперервність у змінах" (Benjamin Schwartz, 1964, С.125).

У китайській мові термін "час" позначається двома ієрогліфами "时间" що перекладається як проміжок часу (ABBYY Lingvo). На сайті Hudong.com 8, який є китайським аналогом Вікіпедії, ми знайшли наступне тлумачення терміну "时间":

"时间是人类用以描述物质运动过程或事件发生过程的一个参数，确定时间，是靠不受外界影响的物质周期变化的规律。例如月球绕地球周期，地球绕太阳周期，地球自转周期 等。爱因斯坦说时间和空间是人们认知的一种错"(1).

Це визначення перекладається наступним чином: "Час - це критерій, за допомогою якого люди описують процеси, дії, а також процес проходження і здійснення певних речей. Точно визначити час - це означає об'єктивно оцінити часові циклічні зміни та уникнути зовнішніх впливів. Наприклад: циклічність обертання Місяця навколо земної кулі, закономірність обертання земної кулі навколо Землі, швидкість її падіння час від часу, швидкість її падіння час від часу".

Цікавим дослідженням став аналіз синонімів терміну "时间", особливо тих, що містять елемент "时", який також є самостійним і має багато значень: Першим значенням є година. Друге значення - сезон, пора року. Третє

значення - епоха, часи, століття. Четвертим значенням став слухний момент, слухна нагода. Пяте значення - плин часу . Шосте – сучасність. Сьоме-призначений час, належний час.

1. "时光" - 1) час; період часу ; 2) слухний час, зручний момент; 3) часи, дні; нинішня ситуація;

2. "时刻" - 1) час; 2) мить, момент, мить; короткий час, хвилинка; 3) постійно, невпинно, завжди; 4) з часу на годину, у будь-який час, у будь-який момент

3. "时日" - 1) період, строк; час; 2) година та день, дата;

4. "时候" - 1) під час, коли; до того часу, як; 2) час, проміжок часу; під час;

5. 有时候 - іноді, час від часу;

6. 古时候儿 - у давнину, за старих часів, у минулому;

7. 什么时候 - коли? о котрій годині? в який час?

Виходячи з наведених вище одиниць, можна зробити висновок, що китайський термін "时间" є домінуючим у синонімічному ряді. Окрім синонімів, що містять елемент "时", існує багато синонімів, які не мають спільних ознак. Наприклад:

1. 钟头 - годину (відрізок часу)

2. 整一个钟头 - ціла година

3. 小睡一个钟头 - подрімати годинку

4. 钟点 - визначений час

5. 岁月 – роки, місяці

时间是人最大的成本，时间是人最同样也是每个人的资本和财富。时间对每个人都是公平的，给每个人的一天都是二十四小时，一千四百四十分分钟，从你来到这个世界的那天开始，它就随着你过每一天，无论你是贫、是富、时间就从来没离开过你 (2).

Цю цитату було знайдено на просторах інтернету і ми переклали її наступним чином: "Час — це найбільша людська цінність, так само як капітал і багатство кожної людини окремо. Час — це неупередженість людини, для кожного з нас доба складається з 24 годин, 1440 хвилин, з моменту нашого народження, час супроводжує нас день за днем, незалежно від нашої бідності, багатства, він не залишає нас ні на мить". Таким чином, можна зробити висновок, що в китайській культурі термін "час" розуміється насамперед у значеннях "інтервал", "період", "момент", "тривалість". Для детального аналізу концепту "час" ми проаналізували та китайські прислів'я, оскільки саме вони сприяють формуванню естетично осмисленої мовної картини світу. Крім того, в кожній конкретній мові прислів'я називають лише певні фрагменти світу, які є актуальними для людей та їхньої життєдіяльності, і те, що є актуальним для одного народу, може бути неактуальним для іншого. Окремо слід сказати про особливості китайських прислів'їв. У китайській мові вони називаються "成语" Chéngyǔ — чен'юй і зазвичай складаються з чотирьох складів. Основою мови чен'юй є вирази, що залишилися від 文言 Wényán — веньянь - давньої китайської писемності. Оскільки веньянь має дуже мало спільного з сучасною мовою, зрозуміти значення багатьох чен'юй на основі розуміння окремих ієрогліфів дуже складно.

Висновки до розділу 1

Здійснення аналізу китайської мовної картини світу з точки зору концепту "час" дозволяє отримати цікаву інформацію про способи уявлення китайцями часу і його організації. Зокрема, виявлено, що у китайській мові використовуються різні терміни, що позначають різні аспекти часу, такі як момент, період, тривалість, послідовність подій тощо. Такі терміни відображають особливості сприйняття часу у китайській культурі і можуть відрізнятися від аналогічних термінів у інших мовах. Крім того, дослідження китайської мовної картини світу дозволяє розуміти важливість контексту у сприйнятті часу китайцями. Наприклад, те, що в китайській мові використовується один термін для позначення майбутнього і дієслівного часу, може свідчити про те, що для китайців майбутнє є частиною поточного контексту, а не окремим елементом.

Отже, вивчення китайської мовної картини світу з точки зору концепту "час" дозволяє розширити наше розуміння різноманітності сприйняття часу у різних культурах та поглибити знання про взаємозв'язок мови та культури.

РОЗДІЛ 2. ВІДОБРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ ЧАС В МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ КИТАЙЦІВ

2.1 Відображення концепту час в китайських текстах

В цьому розділі ми будемо перекладати і розбирати "Чжун Юн". "Чжун Юн" це книга, написана єдиним онуком Конфуція , яка описує ідеал правління та суспільства. Автор використовував ідею часу для пояснення своєї філософії. Вона містить багато цитат про час і його відношення до людської діяльності.

1.天命之謂性，率性之謂道，修道之謂教。道也者，不可須臾離也，可離非道也。是故君子戒慎乎其所不睹，恐懼乎其所不聞。莫見乎隱，莫顯乎微。故君子慎其獨也。喜怒哀樂之未發，謂之中；發而皆中節，謂之和；中也者，天下之大本也；和也者，天下之達道也。致中和，天地位焉，萬物育焉 (Цзи Цзу, 4-5 століття до н.е., с.1.)。Tiānmìng zhī wèi xìng, shuài xìng zhī wèi dào, xiūdào zhī wèi jiào。Dào yě zhě, bùkě xūyú lí yě, kě lí fēidào yě。Shì gù jūnzǐ jiè shèn hū qí suǒ bù dǔ, kǒngjù hū qí suǒ bù wén。Mò jiàn hū yǐn, mò xiǎn hū wēi。Gù jūnzǐ shèn qí dú yě。Xǐ nù āiyuè zhī wèi fā, wèi zhī zhōng; fā ér jiē zhōng jié, wèi zhī hé; zhōng yě zhě, tiānxià zhī dà běn yě; hé yě zhě, tiānxià zhī dà dào yě。Zhì zhōng hé, tiāndì wèi yān, wànwù yù yān – *Визначене небом зветься характером. Те, що спрямовує характер, зветься благом. Те, що виховує благо, зветься освітою. Від блага неможливо від'єднатись і на мить, [те, від чого] можливо від'єднатися, не є благом. Тому добродій обережний там, де його не бачать і обачний там, де його не чують. Немає нічого очевиднішого за приховане, немає нічого наочнішого за потаємне, тому добродій пильнує себе й на самоті. Коли радощі, гнів, скорбота й веселощі не вириваються [назовні] - це зветься рівновагою; коли ж, вирвавшись, утримуються в межах рівноваги - це зветься гармонією. Рівновага є великим коренем Піднебесної. Гармонія є всепроникним благом Піднебесної. Коли досягаються рівновага і гармонія, небо й земля набувають [належних] положень та породжують тьму речей.*

У наведеному вище фрагменті нам говорять про те, що час є невидимим і потаємним: У тексті зазначається, що "немає нічого очевиднішого за приховане, немає нічого наочнішого за потаємне". Це може вказувати на те, що час є абстрактним поняттям, яке не можна просто сприйняти чи спостерігати. Рівновага і гармонія в часі: Текст зазначає, що досягнення рівноваги і гармонії призводить до положення неба й землі і породжує "тьму речей". Це вказує на ідею, що в часі існує певна організованість і послідовність подій, які впливають на стан речей. Розглядання часу у контексті освіти та розвитку: Зазначається, що освіта виховує благо, яке спрямовує характер. Це вказує на ідею, що розуміння часу, його використання і контроль вимагають освіти та самовдосконалення.

2. 仲尼曰：「君子中庸，小人反中庸。君子之中庸也，君子而時中；小人之中庸也，小人而無忌憚也。」(Цзи Цзу, 4-5 століття до н.е., с.2)。 Zhò ng ní yuē: Jūnzǐ zhōngyōng, xiǎo rén fǎn zhōngyōng. Jūnzǐ zhī zhōngyōng yě, jū nǐ ér shí zhōng; xiǎo rén zhī zhōngyōng yě, xiǎo rén ér wú jìdàn yě – Чжунні сказав: *"Добродій [живе у відповідності з] рівновагою і виваженістю, негідник протистоїть рівновазі й виваженості. Рівновага і виваженість добродія - у його постійній врівноваженості. Противлення рівновазі й виваженості негідником - у його легковажній необачності.*

В цьому уривку зазначається, що добродій живе у відповідності з рівновагою і виваженістю. На мою думку, це може вказувати на ідею, що в управлінні часом важливим є підтримка рівноваги і гармонії між різними аспектами життя. Уривок зазначає, що негідник протистоїть рівновазі й виваженості через свою легковажну необачність. Це може вказувати на те, що неправильне використання часу або його недбале керування може призвести до порушення рівноваги та негативних наслідків. Загалом, цитата Чжунні акцентує увагу на важливості рівноваги та виваженості у житті. Хоча вона не прямо стосується концепту часу, можна зробити висновок, що управління

часом і його правильне використання також можуть вимагати рівноваги та усвідомленої уваги.

3. 子曰：「中庸其至矣乎！民鮮能久矣！」（Цзи Цзу, 4-5 століття до н.е., с.3) Zǐ yuē: `Zhōngyōng qí zhì yǐ hū! Mǐn xiǎn néngjiǔ yǐ! – Учитель сказав: *"Рівновага і виваженість - ось досконалість! Та в народі мало хто здатен довго [перебувати у цьому стані]"*.

В уривку пишеться, що рівновага і виваженість є ознакою досконалості. Це може вказувати на те, що в управлінні часом важливо прагнути досягти рівноваги, що може сприяти досягненню досконалості у різних аспектах життя. Загалом, цитата учителя звертає увагу на важливість рівноваги і виваженості, але не надає конкретних вказівок щодо часу. Проте, можна зробити висновок, що підтримка рівноваги в часі може бути складним завданням, оскільки час є фактором, який постійно рухається і вимагає уваги та зусиль для досягнення досконалості.

4. 子曰：「道之不行也，我知之矣：知者過之，愚者不及也。道之不明也，我知之矣：賢者過之，不肖者不及也。人莫不飲食也，鮮能知味也。」（Цзи Цзу, 4-5 століття до н.е., с.4) 。 Zǐ yuē: `Dào zhī bùxíng yě, wǒ zhīzhī yǐ: Zhì zhěguò zhī, yúzhě bùjí yě. Dào zhī bùmíng yě, wǒ zhīzhī yǐ: Xiánzhěguò zhī, bùxiào zhě bùjí yě. Rén mòbù yǐnshí yě, xiǎn néng zhīwèi yě.' – Учитель сказав: *"Благо не поширюється, і я знаю [причину] цього: розумні його проминають, а нездари не ладні збагнути. Благо не прояснюється, бо достойники минають, а нікчемі не ладні сягнути. Серед людей немає таких, які б не пили й не їли, та мало хто здатен відчувати смак"*.

У чжані зазначається, що благо не поширюється і не прояснюється. Це може вказувати на те, що отримання блага може вимагати часу та зусиль. Розумні і достойні люди, які здатні зрозуміти і досягти блага, можуть витратити час на його пошук та реалізацію. Відчуття часу і відчуття смаку:

пишеться, що серед людей мало хто здатен відчувати смак, це може вказувати на неповноту чи відсутність свідомого сприйняття та насолоди в різних аспектах життя, включаючи час. Це може підкреслювати ідею того, що належне сприйняття та оцінка часу можуть вимагати уваги і зусиль. Загалом, можна зробити висновок, що час може бути пов'язаний з досягненням блага та свідомим сприйняттям і використанням його у різних аспектах життя.

10. 子路問強。子曰：「南方之強與？北方之強與？抑而強與？寬柔以教，不報無道，南方之強也，君子居之。衽金革，死而不厭，北方之強也，而強者居之。故君子和而不流，強哉矯！中立而不倚，強哉矯！國有道，不變塞焉，強哉矯！國無道，至死不變，強哉矯！」 (Цзи Цзу, 4-5 століття до н.е., с.10) 。 Zilù wèn qiáng. Zǐ yuē: `Nánfāng zhī qiáng yǔ? Běifāng zhī qiáng yǔ? Yì ér qiáng yǔ? Kuān róu yǐ jiào, bù bào wúdào, nánfāng zhī qiáng yě, jūnzǐ jū zhī. Rèn jīn gé, sǐ ér bù yàn, běifāng zhī qiáng yě, ér qiángzhě jū zhī. Gù jūnzǐ hé é r bù liú, qiáng zāi jiǎo! Zhōnglì ér bù yǐ, qiáng zāi jiǎo! Guóyǒu dào, bù biàn sāi yān, qiáng zāi jiǎo! Guó wúdào, zhì sǐ bù biàn, qiáng zāi jiǎo!– Цзи Лу запитав про міць. Учитель одповів: "Міць півдня? Міць півночі? Твоя власна міць? Власною милістю й великодушністю навчати [інших], не мститися за негречне [ставлення до себе] - у цьому міць [людей] півдня, гідна добродія. Спати в бойовому обладунку, не випускаючи з рук зброї, воліти битися на смерть - у цьому міць [людей] півночі, гідна сильного. Тому [дії] добродія гармонійні, а не рознуздані - ось міць! Перебувати у рівновазі й не збочуватися- ось міць! Коли у країні панує благо, не ламатися перед негараздами - ось міць! Коли країна позбавлена блага, до самої смерті не зраджувати [собі] - ось міць!"

У чжані зазначається, що міць людей півдня полягає у навчанні інших милістю та великодушністю, а міць людей півночі - у готовності битися на смерть без відступу. В цьому контексті можна припустити, що міць може бути пов'язана з проникненням часу та стійкістю протягом тривалого періоду.

Чжан зазначає, що міць полягає в гармонійних та рівноважних діях, в збереженні рівноваги та відсутності відхилень. Це може вказувати на важливість управління часом, збереження рівноваги та невідхилень у різних життєвих ситуаціях. Далі чжан пише, що міць полягає в тому, що люди не зраджують своїм принципам навіть у важких часах і залишаються вірними до кінця. Я думаю, що це може вказувати на важливість стійкості та витримки в довготривалих ситуаціях, включаючи часові труднощі. Загалом, цитата учителя акцентує увагу на різних аспектах міці, можна зробити висновок, що час може бути пов'язаний зі збереженням рівноваги, стійкістю та відданістю принципам незалежно від обставин.

11. 子曰：「素隱行怪，後世有述焉，吾弗為之矣。君子遵道而行，半涂而廢，吾弗能已矣。君子依乎中庸，遁世不見知而不悔，唯聖者能之（Цзи Цзу, 4-5 століття до н.е., с.4) 。 Zǐ yuē: `Sù yǐn xíng guài, hòushì yǒu shù yān, wú fú wéi zhī yǐ. Jūnzǐ zūn dào ér xíng, bàn tú ér fèi, wú fú néng yǐ yǐ. Jūnzǐ yī hū zhōngyōng, dùnshì bùjiàn zhī ér bù huǐ, wéi shèngzhě néng zhī – Учитель сказав: "Жити відлюдником і чинити всіляку дивину аби залишитися в переказах наступних поколінь - я не роблю того. [Декопрі] добродії вирушають у путь, керуючись благом, але все геть полишають на пів-шляху - я не здатний на таке. Добродій дотримується рівноваги й виваженості, ховається від світської суєти і не шкодує за славою - на таке здатен лише святий".

На мою думку, коли учитель вказує, що він не має наміру жити відлюдником і робити різні дива, щоб його ім'я передавалося у переказах наступних поколінь. Це може мати таємний сенс на його відношення до часу і бажання жити нинішнім моментом, не прагнучи залишити відбиток свого існування для майбутніх поколінь. Також учитель зазначає, що добродій дотримується рівноваги й виваженості. Це вказує на усвідомлення часу як важливого фактора в досягненні гармонії та стійкості у житті. Згодом учитель говорить про те, що добродій ховається від світської суєти. Це вказує на ідею

цінності часу і його уникачає витрачання на марні речі, що не мають справжнього значення. З цього уривку можна зробити висновок, що час може бути пов'язаний зі збереженням рівноваги, цінністю та використанням його на справжні значущі справи.

2.2 Концепт час у китайських та українських прислів'ях

Для аналізу інтерпретаційного поля концепту "час" нами було проаналізовано українські та китайські прислів'я, оскільки саме вони сприяють створенню естетично значимої мовної картини світу. Крім того, у кожній конкретній мові прислів'я називають лише окремі, актуальні для людини та її життєдіяльності фрагменти світу, причому те, що актуально для одного народу, може бути неактуальним для іншого. Потрібно також сказати про особливості китайських прислів'їв. Китайською вони називаються ченьюй і складаються зазвичай із чотирьох складів, хоча буває й більше. В основу костяка ченьюїв покладено вирази, що залишилися від веньяня - давньокитайської письмової мови. Оскільки веньянь має дуже мало спільного з сучасною мовою, зрозуміти зміст багатьох ченьюїв шляхом осмислення складових ієрогліфів буває вельми важко.

Для проведення достовірного, об'єктивного дослідження нами було розглянуто понад 1 500 українських прислів'їв і близько 2 000 китайських, з яких для аналізу було відібрано по 100 одиниць у кожній мові. У процесі збору китайських прислів'їв використовувалися різноманітні інтернет-словники.

Для українських прислів'їв найширше представленою групою є ставлення до часу з погляду його цінності. Наприклад: бережи час, час за гроші не купиш; не тим час дорогий, що довгий, а тим, що короткий; час платить, час і тратить. Китайські ж прислів'я більше розглядають поняття "час" з точки зору його тривалості. Наприклад: 口吃个胖子 Kǒuchī gè pàngzi - швидко, за

раз; 弹指之间 Tánzhǐ zhī jiān - в одну мить, миттєво; 转瞬之间 Zhuǎnshùn zhī jiān - в одну мить, в одну мить ока.

Другою за поширеністю серед українських прислів'їв є група, що розглядає досліджуване нами поняття з позиції поетапності, послідовності, чого не можна сказати про китайські одиниці, оскільки серед них ця група є менш поширеною. Найяскравішими прикладами цієї підгрупи є такі одиниці: усьому свій час; все добре у свій час; всякому овочеві свій час; на все свій час. Серед китайських прислів'їв: 年复一年 nián fù yī nián - рік за роком, роки і роки, з року в рік; 自古至今 zìgǔ zhìjīn - з давніх часів до теперішнього часу, в усі часи.

Третьою за поширеністю серед українських прислів'їв є група, що розглядає "час" із погляду швидкоплинності, наприклад: час за час - все ближче до вечора; час, мов віз: з гори чухрає, його не доженеш; час - не кінь: не підженеш, та й не зупиниш; час - не віл: його не налигаєш. Ця група є поширеною і серед китайських одиниць, наприклад:

光阴似箭 Guāngyīnsìjiàn — час летить як стріла, час швидкоплинний; 岁月如流 Suìyuè rú liú — час тече як вода, час швидкоплинний; 岁月匆匆 Suìyuè cōngcōng — роки квапляться; 光阴花苒 Guāngyīn huā rǎn — час поступово йде.

Серед китайських прислів'їв група, що розглядає "час" з погляду його поспішності або повільності, є також доволі поширеною, частотність вживання цього поняття серед українських одиниць є практично такою самою. Наприклад: 挤牙膏 Jǐ yá qīng — на годину по чайній ложці; 开快车 kāi kuàichē — на всіх парах. З українських прислів'їв до цієї групи належать такі одиниці: час не чекає; поспішиш - людей насмішиш; прийде врем'ячко — досягне яблучко і само відпаде.

Група, що описує кардинальні зміни, є досить поширеною серед українських прислів'їв, у китайській же мові ця група є вузькою. Наприклад: час — найліпший лікар; час — то лікар на всі гризоти; час від часу не легше; інший час - інший тягар; новий час - нові пісні; все тече - все змінюється. Серед китайських прислів'їв найяскравішими прикладами є такі одиниці:

昙花一现 Xiàn huā yī xiàn — все швидко змінюється; 物换星移 wùhuàn xīngyí — ремена змінюються; все тече, все змінюється; з плином часу.

Кількість одиниць, що описують розглянуте нами поняття з погляду наявності повчального підтексту, однаково представлена в обох мовах. І в українській, і в китайській мовах ця група не є широкою. Яскравими прикладами слугують такі одиниці: гуляй, але час не гай; вмій вчасно сказати, вчасно змовчати; не гай годину - вчасно виконуй накази;

Приклади таких китайських прислів'їв : 好马不吃回头草 hǎo mǎ bù chī huítóu cǎo - хороший кінь не їсть траву, що залишилася позаду; 稍纵即逝 shāo zòng jí shì — минуций, тимчасовий, швидкоплинний; 不失时机 bùshīshíjī — не прогавити слушного моменту. Дана група завдяки своїй конструкції становить для нашого дослідження особливий інтерес: усі прислів'я є безособовими, містять наказовий спосіб, у деяких із них є негативна частка "не". Серед розглянутих нами одиниць прислів'я, що виражають надійність "часу" в українській мові, найменш чисельні, тоді як у китайській мові ця група є досить широкою. Наприклад: старий друг кращий за нових двох; старий кінь борозни не псує. У китайській мові прикладами цієї групи є: 地老天荒 dì lǎo tiān huāng — на віки вічні, на віки віків; вічно; 过来人 guòlǎirén — перевірений часом.

Однією з найменш чисельних груп у китайській мові є група, що розглядає "час" з погляду безцільності, безрезультатності, тоді як в українській мові ця група не є вузькою. Наприклад: коли рак на горі свисне; метати бісер перед

свинями (даремно витратити час); решетом воду вимірювати - тільки час втратити. Китайські прислів'я, що належать до цієї групи: 闲磕牙 xiánkēyá — базікати, чесати язиком, точити ляси.

Група, що містить прислів'я, які описують безперервність, яке ми розглядаємо, в українській мові є однією з найвужчих, що не можна сказати про китайську мову, хоча до широкої вона, безумовно, також не належить. Наприклад: краплі в море зливаються, з хвилин роки виходять; день та ніч - доба геть. Серед китайських прислів'їв: 时不我与 shí bù wǒ yǔ — роки нас не чекають, час нікого не чекає; 夜以繼日 yè yǐ jì rì — вдень і вночі, вдень і вночі, незважаючи на час доби.

Найпослідовнішою є група, що описує поняття "час" з точки зору запізнілості дій. В українській мові ця група - досить вузька, у китайській - ширша, хоча й непоширена. Найяскравішими прикладами є: краще пізно, ніж ніколи; після бійки кулаками не махають. У китайській мові: 一切都太迟了 Yīqiè dōu tài chíle — дуже пізно; 老翻旧账 lǎofàn jiùzhàng — постійно зводити старі рахунки, згадувати старі образи.

Наведені дані наочно демонструють кардинальні відмінності у сприйнятті часових понять українцями і китайцями на індивідуальному рівні й унаочнюють той факт, що для запобігання хибній інтерпретації висловлювань комунікантам краще називати не приблизний, а конкретний час. Вони підтверджують попередньо зроблені висновки, що китайці розглядають "час" насамперед як щось тривале і швидкоплинне, українці ж - як щось послідовне. Щодо прицінювання цінності часу, виявленого нами в наших прислів'ях, то воно видається сумнівним у світлі виявленого нами припустимого діапазону - ширшого для українців і вужчого для китайців, що може стати об'єктом спеціального дослідження.

Загалом нам видається обґрунтованим зробити висновок, що найважливіші елементи образу часу збігаються в українській і китайській картинах світу,

що, на наш погляд, пояснюється об'єктивною зумовленістю сприйняття природного часу. Основні відмінності спостерігаються в царині культурно зумовлених понять: дроблення часу на тимчасові відрізки, їхнє ціннісне і змістове наповнення.

Висновки до розділу 2

Вивчення "Концепту часу" надали нам поглиблене розуміння того, як концепт часу сприймається та виражається в культурі Китаю. За допомогою прислів'їв ми можемо відслідковувати способи, якими китайська культура ставиться до часу. Вони відображають ціннісні орієнтації, які пов'язані з управлінням часом, його сприйняттям та використанням. Ці прислів'я виокремлюють такі аспекти, як швидкість, послідовність, природний порядок, регулярність та багато інших, що розкривають глибину розуміння часу в китайській культурі. Українські прислів'я, порівняно з китайськими, мають свої особливості, але обидва вони відображають глибоку свідомість про час та його роль у житті людини. Вони надають нам унікальні уявлення про природу часу, його нестійкість, неминучість та цінність.

На мою думку, тексти китайської літератури відображають багатогранність концепту часу в китайській культурі. Час у китайських текстах часто розглядається як нерозривно пов'язаний з природою. Вони надають нам унікальний погляд на те, як людина сприймає та взаємодіє з часом, як час впливає на наші дії, взаємини та сприйняття світу.

В цілому, аналіз концепту демонстрував, що концепт часу в китайській культурі є складним, глибоким і багатогранним. Він відображається через прислів'я, які відображають цінності, підходи та уявлення про час у китайському суспільстві. Тексти китайської літератури надають нам додаткові уявлення про сприйняття часу як нерозривної частини природи людини.

Концепт часу в китайській культурі також виокремляється своєю гармонією, балансом та виваженістю. Важливим аспектом є взаємозв'язок між людиною, природою та космосом, що відображається у розумінні регулярності, природного порядку та циклічності часу.

ВИСНОВКИ

У нашій курсовій роботі ми дослідили відображення концепту "час" в мовній картині світу китайців. Основні висновки, які ми зробили на основі нашого аналізу, наведені нижче:

Китайська мова має різноманітні способи вираження поняття часу. Вона використовує різні лексичні одиниці, фразеологізми та граматичні конструкції для передачі різних аспектів часу, таких як миттєвість, тривалість, послідовність тощо.

Китайські тексти, включаючи літературні твори, історичні документи та сучасну масову культуру, мають велику кількість виразів та образів, пов'язаних з поняттям часу. Вони відображають китайське сприйняття часу як нелінійного, циклічного та взаємозв'язаного з природою і космосом.

Порівняльний аналіз китайських та українських прислів'їв показав, що існують суттєві відмінності у сприйнятті та вираженні поняття часу в цих культурах. Українські прислів'я частіше наголошують на лінійності, незворотності та неповторності часу, тоді як китайські прислів'я більше зосереджені на циклічності та повторюваності.

Відображення концепту "час" в мовній картині світу китайців відображає їхнє сприйняття світу та особливості культури. Це підкреслює важливість мовної картини світу у формуванні світогляду та сприйняття реальності в китайському суспільстві.

Наша робота має важливе значення для розуміння мови та культури китайського народу. Шляхом дослідження мовної картини світу китайців та відображення концепту "час" в цій картині, ми отримали глибше уявлення про специфіку мислення, сприйняття світу та організацію знань в китайському культурному контексті.

Наш аналіз дозволив нам з'ясувати, що китайці мають унікальне сприйняття часу, яке базується на циклічності, взаємозв'язку з природою та культурними традиціями. Вони використовують мову як засіб вираження цих концепцій, що покладається на специфічні лексичні одиниці, фразеологізми та граматичні засоби.

Порівнюючи китайську та українську мови, ми виявили відмінності в сприйнятті та вираженні поняття часу. Це свідчить про вплив культурних традицій, історії та соціокультурного середовища на мовленнєву репрезентацію світу.

Завдяки нашому дослідженню ми зрозуміли, що мовна картина світу та відображення концепту "час" є не лише мовними явищами, але й відображенням культурних цінностей, світогляду та способу життя китайців.

Загалом, наша курсова робота зосереджена на вивченні мовної картини світу китайців та відображенні концепту "час" в цій картині. Це дослідження розширює наше розуміння культурних особливостей та сприйняття світу у китайській культурі.

АНОТАЦІЯ

本学期论文主要研究中国的 worldview 及其组成部分，以及对中国 worldview 中“时间”概念的思考。本文由两章组成。

第一部分分析了中国的 worldview 并确定了其组成部分。通过语言和文化表征来考虑中国人对世界的看法的主要特征。特别关注了“时间”的概念及其在语言 worldview 中的作用。研究了汉语中对“时间”的表达和理解的具体特征。

第二部分分析了“时间”这一概念在中国 worldview 中的反映。研究了“时间”在中文文本中的反映，以及它如何影响对事件和过程的感知和表达。此外，还比较了中国和乌克兰谚语中的“时间”概念，这使我们能够确定两种文化中对“时间”的感知和表达的相似性或差异。

对作品每一章的总结论使我们有可能总结研究的结果，并提出关于中国语言 worldview 和“时间”概念的主要发现。

这篇学期论文具有重要的实际意义，因为它有助于丰富有关中国文化、心态和语言的知识。研究结果对语言学家、文化研究、语言专家 and 任何对学习中国语言和文化感兴趣的人都有帮助。了解中国世界的语言图景及其对“时间”概念的反映，将使我们更好地了解中国人的思维、价值观和 worldview 的具体情况。这对跨文化交流、文本的翻译和解读以及研究该国的文化特点都有帮助。

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. <https://baike.baidu.com/item/%E6%97%B6%E9%97%B4/25651>

2. <https://zhuanlan.zhihu.com/p/107368279>

Цзи Цзу. "中庸" Zhong Yong, 4-5 століття до н.е. С. 1–13.

Капра Ф. Дао фізики [Електронний ресурс] / Капра Ф. ? Лондон, 1982. ? 65 с.

Мурашевич К. Г. Вступ до східної філології : навч. посіб. для студентів другого курсу спеціальності "Мова та література (китайська)" / К. Г. Мурашевич. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2013. – 159 с.

Селіванова О. О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій / О. О. Селіванова // Нова філологія. – 2012. – № 50. – С. 201-208.

Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2008. – С. 365–430.

Тань А. Китайська картина світу. Мова, культура, ментальність / Аошуан Тань - М.: Мови слов'янської культури, 2004.

Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова.– Полтава : Довкілля-К, 2010.

Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2006.

Філософи з Хуайнані. Хуайнаньцзи / пров. з китайської Л. Є. Померанцевої. М.: Думка, 2004. С. 81-82

Arnaldo Momigliano. "Time in Ancient Historiography," History and the Concept of Time, History and Theory: Studies in the Philosophy of History. 1950. С. 15.

Qingjia Edward Wang. "Time Perception in Ancient Chinese Historiography," Storia della Storiografia, (1995). С. 69-86.

Wing-tsit Chan. *A Source Book in Chinese Philosophy* (1963). C. 3.

Chang Kwang-chih (張光直), "Lianxu yu duanlie - yige wenming qiyuan xinshuo di caogao 連續與破裂：一個文明起源新說的草稿," *Jiuzhou xuekan* (九州學刊), no.1 (Sept. 1986), C. 1-8;

Benjamin Schwartz. *The World of Thought in Ancient China* (Cambridge: Harvard University Press, 1985). C. 350.

Liu Zongyuan, *Liu Hedong Ji* (柳河東集, Literary corpus of Liu Zongyuan) (Taipei: Helo tushu gongsi, 1974 photo-reproduction of the Liaoshi shicai tang wood-block edition), zhuan 3, C. 43-48.

Kanaya Osamu (金谷治), *Shin Kan Shi-sô-shi Kenkyû* (秦漢思想史研究, Studies in Qin-Han intellectual history) (Kyoto: Heirakuji Shoden, 1992), C. 607-608.

Zhu Xi, *Huian Xiansheng Zhu Wengong wenji* (晦庵先生朱文公文集, literary corpus of Zhu Xi) C. 531.

Sima Qian, *Shiji* (Taipei: Helo tushu gongsi photo-reproduction of new punctuated edition, 1979), preface, C.302.

James Legge, *The Chinese Classics: V - The Ch'un Tse with The Tso Chuen* (Taipei: Southern Materials Center, Inc., reprinted from the Oxford University Press., 1983), BK. VII, C. 289-290.

Qian Mu, *Shixue Daoyan* (史學導言, Guide to historiography) (Taipei: Zhongyang Ribao, 1970), C. 32-33.

Zhang Xuecheng, *Wenshi Tongyi Jiaozhu* 文史通義校註 (Comprehensive meanings of literature and historiography) (Beijing: Zhonghua shuju, 1994), zhuan 5, niepian 5, "Dake wenshang 答客問上," C. 470.

Huang Chun-chieh, "The Philosophical Argumentation by Historical Narration in Song China: The Case of Zhu Xi," *Bulletin of the College of Liberal Arts, National Taiwan University*, no.51 (Dec, 1999), C. 55-78.

Zhu Xi, "Gushi yulun," in *Wenji*, zhuan 72, C. 531.

Benjamin Schwartz, "History in Chinese Culture: Some Comparative Reflections," 1964. C.125.